

Διδαχί

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ
Δελφών & Μιαούλη | Τ.2310 828 989 | www.inmetamorfoseos.gr

ΕΤΟΣ 2^ο | 13 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2022 | Αρ. Φύλλου 59

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ ΩΣ ΕΜΠΟΔΙΟ ΑΛΗΘΙΝΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ

Σχόλιο στο Ευαγγελικό Ανάγνωσμα: Λου 18:10-14

Η περίοδος του Τριωδίου συνιστά, σύμφωνα με την παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας ένα στάδιο πνευματικών αγώνων, κατά το οποίο οι πιστοί προετοιμάζονται με μετάνοια, με προσευχή και με νηστεία για τη μεγάλη γιορτή του Πάσχα. Τις απαρχές της καθιέρωσης αυτής της περιόδου προετοιμασίας θα πρέπει να αναζητήσει κανείς στα τέλη του 7^{ου} μ.Χ. αιώνα, εποχή κατά την οποία βάση και πηγή έμπνευσης για την υμνολογία της Εκκλησίας αποτέλεσε ένα μικρό σχετικά βιβλίο (περίπου 15 τυπωμένες σελίδες) που προέρχεται από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες. Το βιβλίο αυτό επιγράφεται “Ώδαί” και είναι μια συλλογή εννέα ασμάτων, που αναφέρονται σε σημαντικά βιβλικά γεγονότα. Έτσι, η πρώτη ωδή αναφέρεται στην έξοδο των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο και στη διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας και η δεύτερη στην παράδοση των πλακών του Νόμου από τον Θεό στον Μωυσή. Περιεχόμενο της τρίτης ωδής είναι η προσευχή της Άννας, η οποία ήταν άτεκνη αλλά αξιώθηκε να γίνει μητέρα του τελευταίου κριτή, του Σαμουήλ. Η τέταρτη,

πέμπτη και έκτη ωδή έχουν ως περιεχόμενο τις προσευχές των προφητών Αββακούμ, Ησαΐα και Ιωνά αντίστοιχα. Οι επόμενες δύο, έβδομη και όγδοη, αναφέρονται στο μαρτύριο των Τριών Παίδων στο καμίμι της Βαβυλώνας, ενώ η ένατη περιέχει τις προσευχές της Θεοτόκου Μαρίας και του Ζαχαρία. Εμπνευσμένοι από τις ωδές αυτές οι υμνογράφοι αρχίζουν να συνθέτουν ύμνους που βασιζονται στη θεματολογία τους. Οι ύμνοι αυτοί ονομάστηκαν “κανόνες” και εισήχθησαν αρχικά στη λατρεία του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων. Από εκεί, στις αρχές του 9 μ.Χ. αιώνα, μεταφέρθηκαν στο Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολεως και διαδόθηκαν σε ολόκληρη την Εκκλησία. Από τότε μέχρι σήμερα, βάση των ιερών ακολουθιών αποτελούν οι κανόνες με τις εννέα ή οχτώ ωδές, καθώς η δεύτερη συνήθως παραλείπεται. Ενώ όμως όλον τον χρόνο ψάλλονται πλήρεις κανόνες, κατά την περίοδο από την Κυριακή του Τελώνου και Φαρισαίου ως το Μεγάλο Σάββατο, ψάλλονται κανόνες με τρεις μόνον ωδές, γι’ αυτό η περίοδος αυτή ονομάζεται “Τριώδιον”.

Καθώς η περίοδος αυτή αποσκοπεί στην προετοιμασία των πιστών για να γιορτάσουν με τον πλέον κατάλληλο τρόπο το Πάσχα, τα βιβλικά αναγνώσματα της περιόδου εξυπηρετούν αυτόν ακριβώς τον σκοπό. Αλλά, ενώ θα ανέμενε κανείς να προβάλλονται μέσα από τα συγκεκριμένα αναγνώσματα τύποι ευσεβών και ενάρετων ανθρώπων, όπως αρμόζει στην περίοδο, θα διαπιστώσει με έκπληξη ότι συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά στην επιλογή των ευαγγελικών αναγνωσμάτων. Στην ευαγγελική περικοπή της πρώτης Κυριακής εξαιρείται ένας από τους πιο αμαρτωλούς ανθρώπους της εποχής του Χριστού, ένας τελώνης, ενώ κεντρικό πρόσωπο στο ανάγνωσμα της επόμενης Κυριακής είναι ένας άσωτος. Ανάγνωσμα της μεθεπόμενης Κυριακής, της Αποκριάς, είναι η φοβερή Παραβολή της Κρίσεως, όπου ο Χριστός εμφανίζεται να κρίνει τους ανθρώπους με κριτήρια πολύ διαφορετικά από αυτά που συνήθως θεωρούνται χαρακτηριστικά του ευσεβούς ανθρώπου, ενώ στο ανάγνωσμα της Κυριακής της Τυρινής, που ακολουθεί, ο Χριστός ασκεί κριτική στον τρόπο που οι ευσεβείς της εποχής του νηστεύουν.

Τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν στην Παραβολή του Τελώνου και Φαρισαίου, που αποτελεί το ευαγγελικό ανάγνωσμα της πρώτης

Κυριακής του Τριωδίου και που παρατίθεται μόνον από το Κατά Λουκᾶν *Εὐαγγέλιον* (18:10-14) θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αρχετυπικά· από τη μια μεριά ένας Φαρισαίος, η επιτομή της ευσέβειας και της αυστηρῆς τήρησης του *Νόμου* και από την ἄλλη ένας τελώνης, ο χαρακτηριστικός τύπος της διαφθοράς της κρατικής γραφειοκρατίας και της δημόσιας διοίκησης ὅλων των εποχῶν.

Τόσο από τη συγκεκριμένη παραβολή όσο και από το περιεχόμενο των αναγνωσμάτων των ἐπόμενων Κυριακῶν προκύπτει ἀβίαστα ὅτι ἡ ευσέβεια για τον χριστιανό ἔχει ἐντελῶς διαφορετικό νόημα ἀπ' ὅτι στις διάφορες θρησκείες. Εκείνο που ἔχει σημασία για τον χριστιανό δεν εἶναι τόσο το τι κάνει, ἀλλὰ το πῶς και κυρίως το γιατί το κάνει. Παρατηρώντας κανεῖς τα πρόσωπα που πρωταγωνιστοῦν στην παραβολή, διαπιστώνει ὅτι κάνουν ἀκριβῶς το ἴδιο πράγμα· προσεύχονται στον ναό. Το κάνουν ὁμως με ἐντελῶς διαφορετικό τρόπο. Ο πρῶτος στέκεται γεμάτος αυτοπεποίθηση στο κέντρο του χώρου, ἀπαριθμεί τα ἔργα του και αισθάνεται ἀσύγκριτη ὑπεροχή ἐναντι των ἄλλων ἀνθρώπων, τους ὁποίους θεωρεῖ ἀμαρτωλούς. Αντίθετα, ο δεῦτερος, συντετριμμένος ἀπό τις ἀμαρτίες του, στέκεται παράμερα και χτυπάει το στήθος του. Δεν ἔχει να ἐπιδείξει στον Θεό τίποτε ἐκτός ἀπὸ ἀμαρτίες. Και, ἀφού δεν μπορεί να ἀπαριθμήσει οὔτε μια καλή πράξη, ὅλη ἡ προσευχή του εἶναι μια μόνον φράση: *“Θεέ μου, σπλαχνίσου με τον ἀμαρτωλό”*.

Και στο σημεῖο αὐτό τίθεται το σχετικό με το *“γιατί”* της πράξης ἐρώτημα. Ο πρῶτος ἀνθρώπος της παραβολῆς προσεύχεται για να ἐπιβεβαιώσει και να ἀναγνωρίσει ο Θεός την ἀδιαμφισβήτητη ἀρετὴ του. Εἶναι τόσο βέβαιος γι' αὐτό, που δεν νιώθει καν την ἀνάγκη να το ζητήσει ἀπὸ τον Θεό. Αντίθετα, ο δεῦτερος προσεύχεται γιατί συνειδητοποιεῖ την ἀμαρτωλότητά του. Ἀναγνωρίζει το κακό που ἔκανε, ἀλλὰ ταυτόχρονα και την παντοδυναμία του Θεοῦ, ο ὁποῖος μπορεί να τον συγχωρέσει και να τον σώσει.

Το τέλος της παραβολῆς ξαφνιάζει τους πάντες. Ο Ἰησοῦς δηλώνει ξεκάθαρα ὅτι μόνον του δευτέρου ἡ προσευχή εἰσακούστηκε. Και οἱ δύο ἀνθρώποι ἔκαναν ἀκριβῶς το ἴδιο πράγμα· προσευχήθηκαν. Εκείνο που διέφερε ἦταν ο τρόπος που το ἔκαναν και ο σκοπός για τον ὁποῖο το ἔκαναν. Εκείνο για το ὁποῖο κατηγορεῖ ο Ἰησοῦς τον πρῶτο

δεν είναι, βέβαια, η ευσέβειά του και η συνεπής τήρηση των θρησκευτικών του καθηκόντων, αλλά τον κατηγορεί για τον τρόπο με τον οποίο προσευχήθηκε και για το τι επιδίωκε με την προσευχή του. Κατά ανάλογο τρόπο δεν επαινεί, φυσικά, τον δεύτερο για την αμαρτωλότητά του, αλλά για τον τρόπο και για τον σκοπό της προσευχής του.

Ο χριστιανός, κατά συνέπεια, δεν κρίνεται μόνον για τις καλές ή τις κακές του πράξεις, αλλά κυρίως κρίνεται για τον τρόπο με τον οποίο κάνει τις όποιες καλές πράξεις του και για τις προθέσεις που έχει όταν κάνει αυτές τις καλές πράξεις. Αυτό είναι το μήνυμα της πρώτης Κυριακής του Τριωδίου. Ένα μήνυμα που δείχνει ότι στη χριστιανική ζωή δεν υπάρχουν σταθερές. Ο χριστιανός δεν είναι ποτέ βέβαιος για τίποτε. Τα πάντα είναι ρευστά και η εκτίμησή τους εξαρτάται από παράγοντες που μόνον η συνειδησή του και η ζωντανή του σχέση με τον Θεό μπορούν να καθορίσουν. Δεν υπάρχουν κανόνες που αν τους ακολουθήσει κανείς θα σωθεί ή που αν δεν τους ακολουθήσει θα καταδικαστεί από τον Θεό. Πίσω από κάθε πράξη, ακόμη και από την πιο καλή, ευσεβή και ενάρετη, όπως ο εκκλησιασμός, η προσευχή, η νηστεία, η ελεημοσύνη, ο χριστιανός οφείλει να αναζητήσει το “πώς” και το “γιατί”. Γιατί πηγαίνει κανείς στην εκκλησία, γιατί προσεύχεται, γιατί δίνει ελεημοσύνη. Όταν ο εκκλησιασμός, για παράδειγμα, δεν συνοδεύεται από την πρόθεση για δημιουργία μιας αληθινής σχέσης με τον Θεό, αλλά αποσκοπεί στο να εξευμενίσει τον Θεό, ώστε να πάνε καλά οι δουλειές του, τότε ο εκκλησιασμός δεν είναι χριστιανική πράξη, αφού υποκρύπτει μια ειδωλολατρική αντίληψη για τον Θεό. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, “ὁ μὲν Τελώνης...μὴ δικαίων ἑαυτον δεδικαίωται· ὁ δὲ Φαρισαῖος ...δικαίων ἑαυτὸν κατακέκριται” (PG 151,29A). Αυτό σημαίνει ότι τα κριτήρια του Θεού δεν λειτουργούν με βάση τη θρησκευτική λογική. Η δικαίωση του τελώνη αποδεικνύει ότι η δικαιοσύνη του Θεού δεν πρέπει ποτέ να κατανοείται δικανικά, αλλά ως μια πράξη αγάπης προς τον άνθρωπο ο οποίος καταφεύγει σ’ αυτόν.

Η αληθινή χριστιανική ζωή ισοδυναμεί, επομένως, με ένα καθημερινό έλεγχο συνειδήσεως, καθώς ο χριστιανός υποβάλλει κάθε πράξη του, ή και σκέψη του ακόμα, σε έναν αυστηρότατο έλεγχο.

M.K.